

# ИЗВЕШТАЈ О РЕЛЕВАНТНОСТИ ИСХОДА УЧЕЊА И УСКЛАЂЕНОСТИ СТУДИЈСКОГ ПРОГРАМА СА ПОТРЕБАМА ПРАКСЕ

## Увод

У оквиру интерног пројекта спроведена је анализа релевантности исхода учења студијског програма социјалне политике и социјалног рада, кроз сагледавање искустава послодаваца који запошљавају дипломиране студенте овог програма.

Циљ анализе био је да се процени у којој мери стечена знања, вештине и компетенције одговарају потребама тржишта, као и да се идентификују могућности за унапређење студијског програма, посебно у делу који се односи на практичну наставу и применљивост знања.

## Методологија

Анализа је заснована на квалитативним подацима прикупљеним путем полуструктурисаних интервјуа са послодавцима (n=6) који имају искуство рада са дипломираним студентима социјалне политике и социјалног рада. По један послодавац долази из области здравства, образовања, приватног сектора и јавне управе, док двоје долази из области социјалне заштите.

Одговори су анализирани методом тематске анализе, при чему су идентификоване кључне тематске целине које се односе на:

- релевантност исхода учења,
- ниво припремљености свршених студената за рад,
- практичне вештине и компетенције,
- усклађеност програма са потребама различитих институција и
- могућности за унапређење студијског програма.

## Резултати

У оквиру теме која се односи на **релевантност исхода учења** послодавци су истакли следеће компетенције као најзначајније за обављање пословних задатака у њихови организацијама: познавање основа и вредности социјалног рада, познавање система социјалне заштите, развијене комуникацијске вештине, способност за тимски рад. Припремљеност дипломаца за обављање пословних задатака оценили су као добру, уз потребно усавршавање и менторство, посебно у практичним ситуацијама које су сложеније и захтевају хитну интервенцију. У процени практичног знања које поседују, послодавци се слажу да дипломци имају добар темељ, односно базу за даљи професионални развој и надоградњу.

Наредна тема односила се на **процену практичних вештина и компетенција**. Одговори послодаваца указују на следеће вештине и компетенције које поседују наши дипломци: развијене комуникацијске вештине, способност вођења интервјуа, вештине планирања и поштовања рокова, као и флексибилност и адаптабилност у суочавању са различитим

изазовима. Такође, послодавци препознају упорност и развијену радну етику као значајне карактеристике дипломаца. Ниво самосталности и иницијативности процењен је као висок, осим у ситуацијама када су радни задаци били ограничени (услед процењене комплексности) при чему је интересовање за обављање задатака постепено опадало.

У оквиру процене **усклађености знања и вештина са потребама институција** послодавци су истакли да је ниво усклађености задовољавајући, при чему истичу значај тимског рада, комуникацијских и саветодавних вештина, познавања система социјалне заштите и капацитета за интердисциплинарну сарадњу са стручним службама. Послодавци се слажу у закључку да студијски програм прати савремене тенденције и омогућава довољно знања да се дипломци укључе у процес рада.

У оцени **опште професионалне припремљености** послодавци описују дипломце као поуздане и одговорне у обављању поверених задатака, уз поштовање етичких принципа и висок степен сарадње са колегама. Као изузетак у одговорима јавља се процена да је код неких дипломаца потребно додатно радити на развоју професионалне комуникације.

У оквиру **општег утиска о дипломцима** послодавци су истакли као значајне карактеристике: ширину теоријског знања о социјалном раду, вештине у раду са странкама којима успевају да изграде однос поверења, спремност за рад, способност адаптације и изражену жељу за даљим учењем.

Коначно, послодавци су изнели своју процену у вези **могућег унапређења образовања** дипломаца. У одговорима доминира препорука додатне обуке за рад са захтевнијим групама корисника – тешко сарадљивим корисницима, децом са сметњама у развоју, у институцијама које реагују у кризним ситуацијама. Од практичних вештина предлог је обука за рад у Excel програму. Као могућ облик унапређења образовног процеса истиче се сарадња са институцијама у виду гостовања практичара у настави на факултету, заједничке радионице и пројекти, и посебно путем унапређења стручне праксе. Препоруке послодаваца које се односе на развој стручне праксе обухватају продужено трајање праксе, бољу припрему студената за улазак у институције уз јасније дефинисане задатке и интензивније менторство, које би могло да се обезбеди ангажовањем стручног сарадника за потребе обављања стручне праксе.

На основу одговора послодаваца, могу се идентификовати следеће области компетенција:

1. **Стручне (професионалне) компетенције**
2. **Практичне и применљиве вештине**
3. **Социјалне и комуникацијске компетенције**
4. **Организационе и радне компетенције**
5. **Развојне компетенције.**

## **Релевантност исхода учења у односу на потребе праксе**

Послодавци су као најрелевантније и најкорисније компетенције дипломираних студената издвојили: информисаност о социјалном раду и познавање система социјалне заштите, развијене комуникацијске вештине, способност тимског рада, као и разумевање професионалне улоге и приступа раду са корисницима. Посебно су истакнуте компетенције које се односе на рад са децом и породицама, укључујући процену потреба, осетљивост за рад са децом са сметњама у развоју, као и способност интерсекторске сарадње.

Налази указују да исходи учења који се односе на теоријско разумевање социјалног рада, система социјалне заштите и основних професионалних приступа у значајној мери одговарају захтевима праксе. Истовремено, послодавци препознају важност развијених ”меких” вештина, као што су комуникација, формална и неформална професионална комуникација, рад у тиму и спремност за континуирано учење, које дипломци у већини случајева поседују на задовољавајућем или високом нивоу.

## **Процена припремљености дипломаца за рад**

У погледу припремљености дипломираних студената за обављање радних задатака, послодавци су дали претежно позитивне оцене. Дипломци се описују као добро теоријски припремљени, са разумевањем основних процедура и професионалних улога, као и са спремношћу да се укључе у сложене процесе подршке корисницима. Ипак, поједини одговори указују да је на почетку радног ангажовања неопходно додатно менторство и усмеравање, нарочито у ситуацијама које захтевају брзу реакцију, кризне интервенције или рад у високо регулисаним институционалним оквирима (нпр. здравствене установе, специјалне школе). Ови налази указују да, иако постоји добра основа, постоји простор за јаче повезивање теоријских знања са комплексним практичним ситуацијама.

## **Практично искуство и база за професионалну надоградњу**

Послодавци се у највећој мери слажу да дипломирани студенти поседују основну практичну базу која представља добар темељ за даљи професионални развој. Практично искуство стечено током студија, као и додатна искуства кроз волонтирање и рад у невладином сектору, препозната су као значајан ресурс за лакшу адаптацију у радном окружењу. Истовремено, више послодаваца указује на потребу за већим обимом теренске и континуиране праксе током студија, као и за бољим упознавањем студената са специфичностима рада у појединим секторима (образовање, здравство, институционална заштита). Ови налази указују да постоји потенцијал за унапређење практичне наставе у смислу њеног трајања, структуре и садржаја.

## **Професионалне вештине и компетенције у пракси**

Од професионалних вештина, послодавци су као најизраженије код дипломаца издвојили: комуникационе вештине, вештину вођења интервјуа, планирање и поштовање рокова, флексибилност и адаптабилност у раду са различитим корисничким групама, као и способност изградње односа поверења са корисницима и члановима тима. Посебно је наглашена развијена радна етика, упорност и спремност за континуиран рад, што дипломце чини поузданим члановима стручних тимова. Такође, препозната је способност примене

теоријских знања у пракси, нарочито у домену саветодавног рада, вођења документације и сарадње са другим институцијама.

### **Самосталност и иницијативност**

У већини случајева, послодавци оцењују ниво самосталности и иницијативности дипломаца као висок. Дипломци показују способност да самостално организују радне задатке, уз адекватно консултовање са стручним тимом у сложенијим ситуацијама. Иницијативност је посебно уочљива у предлагању активности усмерених на подршку корисницима и унапређење постојећих пракси рада. Међутим, у институцијама у којима су радни задаци строго ограничени због природе посла и високог нивоа одговорности, примећено је да простор за самосталност дипломаца може бити сужен, што у појединим случајевима доводи до смањења мотивације и интересовања за посао. Овај налаз указује на значај јасног дефинисања улоге дипломаца и постепеног увођења у самосталан рад.

## Анализа силабуса студијског програма (приказ исхода учења и повезаност са праксом)

Година студија	Кључни предмети / области	Основни исходи учења	Повезаност са проценом послодаваца / примена у пракси
1. година	Теорије социјалног рада, Савремени социјални проблеми, Основи социологије, Општа психологија, Социологија породице, Социјална демографија, Психологија личности, Породица и породични односи, Стручна пракса 1	Основна теоријска знања, дефинисање и анализа социјалних проблема, разумевање друштвених процеса, процена породичних односа, тумачење статистичких података, планирање и реализација активности у НВО	Припрема за основну примену теорије у пракси, критичка анализа друштвених и породичних појава, основна процена појединца и породице
2. година	Стручна пракса 2, Социологија омладине, Социологија морала, Социјални рад у мултикултуралном окружењу, Социјални рад са појединцем, Социјални рад са децом и младима, Социјална заштита, Социјална психологија, Социјална политика, Развојна психологија, Породично право, Методологија истраживања, Људска права	Превенција и интервенција у раду са различитим циљним групама, примена културне компетентности, процена потреба појединца и породице, примена законског и истраживачког оквира	Способност спровођења превентивних програма, тимских интервенција, примене закона, процене ризика и потреба, анализа социјалних и моралних феномена
3. година	Теорија афективне везаности и траума, Стручна пракса 3 и 4, Социологија старења, Социјални рад у заједници, Социјални рад са групом, Системи социјалне сигурности, Психосоцијалне интервенције у кризи, Психопатологија, Политика родне равноправности	Дијагностика трауме, процена функционалности, планирање интервенција, разумевање старења као друштвеног феномена, групни рад, превенција ризика, примена знања о психопатологији и креирање родно заснованих политика	Способност процене и интервенције у кризним ситуацијама, мултидисциплинарни рад, рад са групама и старим особама, примена знања о трауми и психичким поремећајима
4. година	Заступање у социјалном раду, Стручна пракса 5, Социјални рад са старијима, Социјални рад и болести зависности, Рад са децом са сметњама, Психопатологија детињства и младости, Професионална етика, Посебни управни поступци, Пенални и постпенални ср, Основе саветовања, Глобална социјална политика	Развијање вештина заступања, примена интервенција са старим особама, децом и младима, рад у тимовима, етичко и правно знање, глобална перспектива социјалне политике	Спремност за професионалну примену у различитим циљним групама, примену етичких и правних стандарда, заступање клијената, примена глобалних и локалних политика

## Закључак

Програм студија социјалног рада прати развој стручних компетенција кроз четири године студија, комбинујући теоријско знање и практичне вештине. Од прве године студенти усвајају основну појмове из области социјалне политике и социјалног рада, као и основне теорије, али и социолошке, педагошке и психолошке приступе проучавању друштва, породице, деце и младих. Студенти уче да интерпретирају статистичке и емпиријске податке у анализи социјалних појава, као и да препознају друштвене, економске и културне факторе који утичу на појаву и развој социјалних феномена.

У другој години студенти развијају компетенције за рад са омладином, децом, породицама и различитим циљним групама у заједници, оспособљавају се за планирање и реализацију превентивних интервенција, препознавање ризика, као и за примену мултикултуралних приступа и културно компетентне праксе. Осим тога, развијају се темељна знања о социјалној политици, социјалној заштити, људским правима, социјалној психологији и методологији истраживања друштвених појава.

Трећа година је усмерена на продубљивање стручних знања и вештина у раду са посебним популацијама: децом и младима са проблемима и тешкоћама у развоју, старијим особама, особама са менталним и психичким поремећајима, као и на рад у заједници и групни социјални рад. Студенти уче да дијагностификују трауматизованост, процењују потребе и ресурсе појединца и породице, планирају и реализују интервенције и заштиту, као и да се укључе у мултидисциплинарне тимове и међусекторску сарадњу.

Четврта година усмерава студенте на напредне професионалне компетенције, укључујући рад са старијим особама, особама са зависностима, децом са развојним тешкоћама, као и пенални и постпенални социјални рад. Студенти развијају способности у областима заступања интереса клијената, професионалне етике и специфичних управних поступака у социјалној заштити, као и у саветовању и психосоцијалним интервенцијама у кризи. Такође, они стичу знања о глобалним аспектима социјалне политике и новим социјалним ризицима насталим у процесу глобализације.

**Међупредметне и опште компетенције** које студенти стичу током студија укључују аналитичко и критичко размишљање, тимски рад, способност планирања и евалуације услуга, као и усмену и писану комуникацију. Ипак, тренутни програм **не обухвата у потпуности неке кључне опште пословне и дигиталне компетенције**, које су све значајније у савременом социјалном раду. Ове области укључују:

- **Менаџмент људских ресурса и тимски менаџмент** – вођење и развој тимова, управљање конфликтима и организација рада особља;
- **Пројектни менаџмент и планирање услуга** – израда програма, процена ризика, мониторинг и евалуација интервенција;
- **Дигитална писменост и употреба алата вештачке интелигенције** – анализа података, визуелизација резултата, предиктивно планирање услуга и подршка у управљању сложеним социјалним интервенцијама.

Иако ове компетенције нису централни део тренутног курикулума, могу се делимично развијати кроз праксу, интердисциплинарни пројекте и додатне едукативне активности. У будућности, интеграција ових вештина могла би значајно допринети бољој припреми студената за рад у комплексним, дигитално развијеним и интердисциплинарним професионалним окружењима.

У целини, студије социјалне политике и социјалног рада обезбеђује свеобухватну стручну припрему, док је простор за јачање различитих компетенција препознат као могућност за развој програма у складу са савременим изазовима професије.

## **Препоруке**

**На основу налаза препоручује се:**

### **1. Јачање практично оријентисаних исхода учења кроз:**

- проширење и боље структурирање стручне праксе,
- увођење студија случаја и симулација кризних интервенција,
- употреба различитих дигиталних алата за симулирање случајева из праксе.

### **2. Развој специфичних компетенција за рад са:**

- децом са сметњама у развоју,
- тешко сарадљивим корисницима,
- корисницима у кризним ситуацијама.
- развој курсева или специјалистичких студија кроз програме целоживотног учења.

### **3. Унапређење трансверзалних вештина, "меких" вештина:**

- професионалне комуникације,
- аналитичких и процењивачких вештина,
- основне дигиталне писмености (нпр. Excel).

### **4. Интензивирање сарадње са праксом:**

- гостујућа предавања практичара,
- повезивање са дипломцима који раде у институцијама које нису обухваћене обавезном праксом,
- заједнички пројекти,
- ангажовање стручног сарадника за координацију праксе.